

**POSUZOVÁNÍ PACHATELE TRESTNÉ
ČINNOSTI PO NEDOBROVOLNÉM UŽITÍ
PSYCHOTROPNÍCH LÁTEK**

J. JANATKA, S. MORÁVEK

Ústřední vojenská nemocnice, Psychiatrické oddělení, Praha 6 – Střešovice,
primář: MUDr. J. Janatka

S o u h r n

Autoři referují o případu dvaadvacetiletého muže, který během výkonu trestu napadl příslušníky vězeňské stráže a byl obviněn z trestného činu útoku na veřejného činitele. V moči obviněného byly zjištěny benzodiazepiny. Obviněný uváděl nedobrovolné užití těchto látek a ztrátu paměti, týkající se uvedeného útoku. Autoři prezentují forensně psychiatrické posouzení případu a vzhledem k nárůstu zneužívání návykových látek i na možnost setkat se s jinými, do značné míry analogickými situacemi při tomto posuzování.

Klíčová slova: Benzodiazepiny – nedobrovolné užití – agresivita – trestný čin – forensně psychiatrické posouzení

**J. Janatka, S. Morávek: EVALUATING OF TRANSPASSER A
CRIMINAL ACT AFTER UNVOLUNTARY CONSUMPTION OF
PSYCHOTROPIC DRUG**

S u m m a r y

Authors are reporting a case of a twenty-two years old man who, when serving his sentence, attacked the prison guard and was therefore accused of attacking a public functionary. In the urine of the accused benzodiazepines were found. The accused stated an involuntary consumption of the drug and a loss of memory of the act. Authors are presenting their forensic psychiatric evaluation of the case. With the regard to the increasing abuse of psychotropic drugs, there is a higher possibility for clinicians to face similar situations during the evaluation.

Key words: Benzodiazepines – involuntary consumption – aggressivity – criminal act – forensic psychiatric evaluation

Běžně se setkáváme, ve skutečnosti i v říši fikce, v soudně znalecké praxi i v románech a ve filmu, s jedinci, kteří proti své vůli nebo nevědomky požili alkohol či

J. JANATKA, S. MORÁVEK / POSUZOVÁNÍ PACHATELE TRESTNÉ ČINNOSTI PO NEDOBROVOLNÉM UŽITÍ PSYCHOTROPNÍCH LÁTEK

nějakou jinou psychotropní látku a pak se stali obětí majetkové nebo násilné trestné činnosti, krádeží, znásilnění či únosu. Všeobecně známe a přesto dosud účinné jsou praktiky tzv. uspávaček, které poškozeného po zaplaceném sexuálním aktu nebo jeho příslibu uspi hypnotikem podaným v nápoji, aby jej pak zbavily obsahu peněženky. Velmi vzácné a mnohem problematictější jsou však takové případy mezi pachateli. Dovolíme si proto uvést stručnou kazuistiku.

Dvaadvacetiletý muž byl obviněn z trestného činu útoku na veřejného činitele dle § 156 odst. 3 tr.z. Během výkonu trestu napadl hrubými výroky příslušníky vězeňské stráže. Byl vychován v neúplné rodině, od dětství byl neposlušný a obtížně zvladatelný, se sklony k agresivitě, toulal se, nechodil pravidelně do školy, selhával v prospěchu, nedoučil se, do zaměstnání nenastoupil, „nechtělo se mu, neměl to zapotřebí“. Byl sledován na pedopsychiatrii a 3x hospitalizován v DPL Opařany pro disharmonický vývoj osobnosti a poruchy chování. Byl 2x odsouzen k nepodmíněnému trestu za krádeže automobilů, čeká jej další soud za krádeže a vydírání. Pije prý s mírou, měl však dva záchyty pro výtržnost v podnapilosti. Drogy nikdy nebral. Je vznětlivý a lehkomyšlný, snadno se „nechá vytočit“, pak dokáže i uhodit. Nesnese, když někdo něco řekne proti jeho matce či družce. Ve výkonu trestu se pořezal na předloktí, aby dostal návštěvu. Také držel hladovku „z vychcanosti“, aby nemusel k soudu. V souvislosti s jinou trestnou činností měl být vyšetřen v rámci zkoumání duševního stavu, ale odmítl vypovídat, protože mu psychiatři „dávali blbé dotazy“. Na úvod prý se jej zeptali, v kolika letech poprvé souložil a pak chtěli vědet, co je těžší, zda kilo peří či železa. Během soudního jednání v nynější předmětné věci namítal, že nebyl dostatečně vyšetřen, protože otázky kladl jen jeden znalec, zatímco druhý se často díval z okna.

Podle svědků se obviněný na cele s ostatními normálně bavil, potom se něčeho domáhal, snad peněz, začal nadávat, „sotva mluvil“, kymácel se, vrávoral. Po příchodu strážných jim hrubě nadával, vyhrožoval, že je zlikviduje, že si bude stěžovat na ministerstvo. Stále zapínal signalizaci, mluvil o tom, že se oběsí, uvázel nade dveře smyčku s tepláků. Kladl pasivní odpor, musel být spoután. Vypadal jako podnapilý. Uklidnil se asi za 2 hodiny. Potom se již choval zcela normálně, hovořil přiměřeně. O něco později usnul. Následující den byl předvolán k řediteli věznice. Dechová zkouška na alkohol byla negativní, v moči byly zjištěny benzodiazepiny.

Proband byl dopoledne u soudu pro majetkový trestný čin, jednání bylo odročeno. Kolem 15. hodiny vypil čaj, který si sám uvařil. Asi za patnáct minut odešel do jiné místnosti pro cukr. Nepil žádný alkohol, nebral žádné léky. Je přesvědčen, že mu během jeho nepřítomnosti někdo dal cosi do čaje. Když se vrátil, vypil čaj a pak se na nic nepamatuje. Probral se až o tři dny později. Po současném vyšetření, které bylo provedeno ambulantně, již po propuštění z výkonu trestu, odmítl počkat na elektroencefalografické vyšetření, s tím, že má málo času. V minulosti nikdy nestratil vědomí, neměl obdobnou strátu vzpomínky.

Inkriminované jednání jsme hodnotili jako pro obviněného v podstatě typickou reaktivitu, shodující se se zjištěnou dissociální a emočně instabilní osobnostní strukturou, včetně sklonu k účelovému jednání a stěžovatelství. Podnětovou situaci jsme nepovažovali za výjimečně náročnou či překvapivou, obsahovala zřejmě vleklé i aktuální konfliktní prvky, tolerance k jejich zvládnání je ovšem trvale snižena. Z hlediska psychických funkcí jsme kromě zlostného afektu nezjistili žádné chorobné mechanismy či motivy, nešlo o poruchu vědomí. Případnou motorickou diskoordinaci jsme pokládali za nevýznamnou. Ztráta vzpomínky byla podmíněná především katathymně a účelově. Je prokázáno, že benzodiazepiny mohou působit paradoxní excitaci nebo vykazovat desinhibiční účinek podobný alkoholu, kdy se uvolní afekt vzteku s následnou agresivitou (Baštecký, 1978; Hynie, 1995; Švestka, 1995). Za významnější jsme považovali mechanismus desinhibiční. Nebylo však možno vyloučit, že benzodiazepiny skutečně požil obviněný nedobrovolně a že bez

J. JANATKA, S. MORÁVEK / POSUZOVÁNÍ PACHATELE TRESTNÉ ČINNOSTI PO NEDOBROVOLNÉM UŽITÍ PSYCHOTROPNÍCH LÁTEK

jejich působení by k tomu jednání nedošlo. Jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti jsme proto stanovili jako podstatně snížené vlivem momentálně požitých psychotropních látek, s tím, že po jejich případném nedobrovolném užití jejich účinek nemohl předvídat a to s vědomím sporné, avšak možné pravdivosti jeho výpovědi. Ovládací schopnosti ve vztahu k vědomému a dobrovolnému užití návykových látek nebyly nijak narušeny. Zbývá jen doufat, že posuzovaný nebude podobnou taktiku úspěšně používat i v budoucnu, že nebude před každou krádeží polykat Diazepam, aby si po dopadení mohl nechat odebrat moč na toxikologii.

Jsme si vědomi pravděpodobnostního charakteru některých dílčích úsudkových operací, snažili jsme sa však vyloučit jejich vliv na celkové závěry forensně psychiatrického posouzení. Vycházeli jsme proto ze všech obvyklých kritérií pro hodnocení trestné činnosti pod vlivem psychotropních látek a z interakčního modelu chování.

Vzhledem k nárůstu zneužívání návykových látek by se mohl znalec setkat i s jinými, do značné míry analogickými situacemi. Je známo, že dealeri někdy nabízejí drogu s nesprávnou informací, např., že Pervitin je vhodný k hubnutí a nepůsobí na psychiku, nebo mohou zájemci dát místo dražšího halucinogenu lacinější drogu, již zmíněný Pervitin, s odlišnými, především excitačními účinky.

L i t e r a t u r a

- Baštecký, J.*: Současné požití alkoholu a diazepam, *Prakt Lék*, 58, 1978, 19, s. 818
Hynie, S.: Psychofarmakologie v praxi, Galén, Praha, 1995, 293 s., (s. 92 – 93, 195 – 197)
Švestka, J. – Češková, E. – Náhuněk, K.: Psychofarmaka v klinické praxi, Grada Publishing, Praha, 1995, 241 s. (s. 121 – 130)

Do redakcie prišlo dňa: 27. 3. 1997

Adresa autora: MUDr. J. Janatka, U smaltovny 16, 170 00 Praha 7